

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 12, октомври 2011 г.

Съдържание

В настоящия дванадесети **бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“** ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през септември 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес, разумен срок и презумпция за невинност;
- право на зачитане на личния и семейния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- забрана за дискриминация;
- право на собственост
- други права.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Непредоставянето на медицински грижи на жалбоподателя в затвора, адекватни на неговото състояние на диабетик, включително липсата на проследяване на състоянието му от специалист, липсата на адекватна храна и др., които са довели до хипогликемична криза и множество тежки усложнения, е в нарушение на забраната за нечовешко и унижително третиране по член 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Demian c. Roumanie \(no. 5614/05\)](#)

Съдът припомня, че по отношение на лицата, лишени от свобода, държавите са длъжни да гарантират адекватни медицински грижи, като липсата на такива може да доведе до нарушение на забраната за нечовешко и унижително третиране. За тази цел Съдът изследва какви са били наличните медицински грижи и адекватността им спрямо специфичните нужди и грижи, предписани в конкретната ситуация на задържания от компетентно медицинско лице. Съдът взема още предвид честотата и усърдността, с които са предоставяни въпросните медицински грижи на лицето. Друг елемент е също състоянието на здравето на лицето, като поначало фактът на влошаване на неговото здраве не играе сам по себе си решаваща роля в преценката на Съда, а ЕСПЧ преценява всеки път при конкретните обстоятелства дали това влошаване се дължи на пропуски в предоставянето на медицинските грижи.

В конкретния случай ЕСПЧ не може да направи заключение от доказателствата по

делото, че диабетът, от който жалбоподателят се оплаква, се е развил вследствие престоя му в местата за задържане или че държавните органи са виновни за развитието на болестта. Съдът обаче изследва до каква степен властите са изпълнили позитивните си задължения да осигурят на жалбоподателя проследяване на болестта му и адекватни медицински грижи. В тази връзка Съдът подчертава, че самите национални съдилища са критикували затворническите власти, че медицинските грижи към него са били повърхностни и неотговарящи на изискванията на закона - по-специално са липсвали достатъчно количество спринцовки за еднократна употреба, адекватна храна спрямо диетата му, което е довело до хипогликемична криза, както и е липсвало проследяване на състоянието на жалбоподателя от специалист. Колкото до грижите, предоставени му след постановяване на решенията на националните съдилища, с които последните са задължили властите да осигурят адекватни грижи в затвора, Съдът отбелязва, че правителството предоставя твърде недостатъчна и обща информация. Освен няколко контролни прегледа в болница извън затвора, то не изпраща никакви други документи, с които да установи, че са предоставяни адекватни грижи или че осигуряваната храна е била адекватна за диабетици. Напротив, в досието по делото се съдържат изявления на министерството на правосъдието, в които се признава липсата на достатъчно еднократни спринцовки. Най-накрая Съдът отчита и множеството тежки усложнения, които жалбоподателят е получил вследствие диабета по време на престоя си в затвора, само година и няколко месеца след диагностицирането му. Това, в комбинация с останалите обстоятелства, показва, че властите не са успели да стабилизират състоянието му. Поради това Съдът приема,

че властите не са предоставили медицински грижи на жалбоподателя в затвора, адекватни на неговото патологично състояние, и така са нарушили задълженията си по член 3 от Конвенцията.

Приковаването с белезници за дърво в двора на полицейския участък на мъж, страдащ от коксартроза, представлява нечовешко и унижително отнасяне (нарушение на материалния аспект на чл. 3). Румъния е нарушила и процедурния аспект на чл. 3, тъй като заведеното от жалбоподателя наказателно производство срещу полица е било прекратено с мотива, че оковаването му с белезници е било в съответствие със закона.

Решение на Съда по делото [Archip v. Romania](#) (no. 49608/08)

Фактите: На 7.11.2005 г. жалбоподателят, който страда от коксартроза, отишъл в кметството, за да се оплаче от намаляването на инвалидната си пенсия. Недоволен от обясненията на кмета и заместник-кмета, той се развикал и започнал да обижда всички служители в сградата. Тъй като не могли да го успокоят, кметът и заместник-кметът го отвели в близкия полицейски участък. Жалбоподателят твърди, че там му били поставени белезници и с тях бил прикован за дърво в двора на участъка в студа и калта. Този факт не се оспорва от страните, тъй като по местната телевизия дори бил излъчен репортаж за инцидента. Спори се относно продължителността на задържането – жалбоподателят твърди, че е бил задържан за близо три часа; пред Съда правителството поддържа, че задържането е продължило около 1 ч. и 45 мин.; в доклада си от същия ден началникът на полицията посочва, че задържането е продължило не повече от 20-30 мин., като той през цялото време бил стоял до жалбоподателя; а свидетел на задържането сочи, че г-н Archip е бил сам на двора и участъкът е бил затворен.

На 9.11.2005 г. жалбоподателят подал жалба до съда срещу полица и кмета.

Жалбата била препратена на прокуратурата, където след разпит на страните прокуратурата отказала да образува наказателно производство, тъй като действията на полицията били съобразени със закона и били необходими с оглед поведението на жалбоподателя. Отказът бил потвърден от съда.

Междувременно, образуваното срещу жалбоподателя наказателно производство за хулиганство приключило с условна присъда – един месец лишаване от свобода.

Решението: ЕСПЧ счита, че приковаването на г-н Archip с белезници за дърво на открито в двора на сградата на полицията, в самия център на селото, трябва да е било твърде мъчително и унижително. Тези усещания са били усилены от присъствието на пресата и местната телевизия. От гледна точка на физическите усещания, оковаването на открито на някого в перфектно здраве в студен и влажен ноемврийски ден би трябвало да е изключително болезнено, какво остава за човек, страдащ от коксартроза. В допълнение, румънското законодателство забранява изрично използването на белезници спрямо лица с видими физически увреждания, какъвто е и случаят на г-н Archip. Дори да е вярно, че жалбоподателят е отказал да се подчини на полицейско разпореждане, Съдът не може да си обясни как националните съдилища са приели, че употребената срещу него сила не е била прекомерна. При тези обстоятелства изводът на Съда е, че г-н Archip е бил обект на нечовешко и унижително отнасяне, отговорността за което е на държавата – в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

По отношение на разследването Съдът отбелязва, че съдебните решения, според които поставянето на белезниците е било законно и необходимо, не са особено подробно мотивирани. По-конкретно не е уточнен периодът на задържането на жалбоподателя, нито е изяснено дали г-н Archip е бил оставен сам на двора или до него е имало полицаи. Не е обсъден въпроса защо полицаите не са опитали по друг начин да успокоят г-н Archip, който всъщност не е представлявал особена заплаха. Всъщност изводите на съдилищата

се основават на показанията на полицаите и кмета и на доклада на началника на полицията. Така Съдът намира, че разследването на твърденията на

жалбоподателя не е било обстойно, ефективно и адекватно, което е в нарушение на процедурния аспект на чл. 3 от Конвенцията.

2. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Задържането на жалбоподателя не е било „законно” по смисъла на чл. 5, § 1(с), тъй като за част от периода правителството не е представило никакво обяснение за правното основание за налагането на мярката за неотклонение и нейното

продължаване, а за друга част от периода липсват мотиви в решението за удължаването на срока на задържане.

Решение на Съда по делото [Paskal v. Ukraine \(no.24652/04\)](#) – виж раздел 3

3. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Няма отказ от достъп до съд по производство, по което съдилищата са намерили, че делото е водено срещу неправилен ответник - министър в качеството му на държавен орган, а не в качеството му на представител на държавата. По време на производството съдилищата ясно са посочили на дружеството-жалбоподател, което е било и представлявано от адвокат, че страна по концесионния договор, обявяването на нищожността на който е търсено, е държавата, а не министъра.

Решение на Съда по допустимостта по делото [Gerdzhikov and Château Vallée Des Roses EOOD v. Bulgaria \(no. 8947/05\)](#)

Фактите: Делото касае производство, водено от дружеството-жалбоподател срещу министъра на околната среда за обявяване за нищожен договор за концесия на минерална вода и получаване на обезщетение за направени разходи по него. Жалбоподателите твърдят, че националните съдилища са им отказали достъп до съд, в нарушение на чл. 6 от Конвенцията, тъй като не са разгледали по същество иска, а вместо това са постановили, с окончателно решение на ВКС от 30.09.2004 г., че не е подаден към правилния ответник. ВКС намерил, че ответник е държавата, тъй като тя е била страна по договора за концесия и тъй като концесия може да бъде предоставена само от държавата. Министърът е бил оторизиран от Министерския съвет да сключи от името на държавата концесионния договор; той е бил просто представител на държавата, а не страна по договора. Жалбоподателят обаче

не е посочил като ответник министъра като представител на държавата, а той може да бъде съден в случая само в качеството му на представител на държавата. ВКС приел, че нито в исковата си молба, нито впоследствие дружеството-жалбоподател не е уточнило, че искът е насочен срещу министъра като представител на държавата.

Решението: ЕСПЧ обявява оплакването по чл. 6 от Конвенцията за недопустимо, като приема, че няма отказ от достъп до съд в случая. Съдът отбелязва, че още на първото съдебно заседание националният съд е обърнал внимание на дружеството-жалбоподател да уточни ответника, но то не е уточнило, нито тогава, нито впоследствие, че насочва иска си срещу министъра като представител на държавата по концесионния договор. Всички съдилища, разгледали делото, са намерили, че дружеството-жалбоподател е насочило иска си към министъра като държавен орган, а не в качеството му на представител на държавата, и че държавата е тази, която е била страна по концесионния договор, по този начин индикирайки ясно кой е правилния ответник. Това положение не може да е останало неясно за дружеството-жалбоподател, което освен това е било представлявано от адвокат. Вместо това то продължило да твърди, че страна по договора е министъра, като не е насочило иска срещу държавата, нито я е присъединил като ответник, което е нямало да усложни производството или да го направи по-скъпо за дружеството-жалбоподател. Поради това Съдът не намира, че националните съдилища са тълкували иска и уточненията на дружеството-жалбоподател по произволен и неразумен начин. Съдът отхвърля и оплакването по чл. 1 от Протокол № 1, че дружеството-жалбоподател не е могло да получи обратно направените по концесионния договор разходи, като намира, че не са използвани местните

правни средства, тъй като искът не е бил насочен към правилния ответник.

- **ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ**

Отказът на върховните съдилища на Белгия да отправят преюдициално запитване до Съда на ЕС не е в нарушение на член 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Ullens de Schooten and Rezabek v. Belgium \(nos. 3989/07 и 38353/07\)](#)

Фактите: Делото касае производства пред националните съдилища, водени срещу жалбоподателите, заради ръководене на дейност на акредитирани медицински лаборатории в нарушение на националното законодателство. Върховните съдилища са отказали да изпратят преюдициално запитване, поискано от жалбоподателите относно това дали националното законодателство не противоречи на правото на ЕС. Съдилищата са се мотивирали с неприложение на правото на ЕС в случая или с принципа, установен в юриспруденцията на Съда на ЕС, че *res judicata* ефектът на постановени вече и влезли в сила съдебни решения по същия въпрос и между същите страни има предимство пред примата на правото на ЕС (този принцип е установен по делата *Eco Swiss China* (C-126/97) от 1 юни 1999 и *Rosemarie Kapferer* (C-234/04) от 16 март 2006).

Решението: ЕСПЧ подчертава, че Конвенцията не гарантира право едно дело да бъде отнесено за преюдициално запитване от националния съд към международна институция. Същевременно обаче член 6 изисква националният съд да мотивира всяко решение, с което отказва да отнесе въпрос към такава институция, особено когато приложимото право позволява такива откази само в изключителни случаи. Съгласно Договора за ЕО върховните съдилища, като последни съдебни инстанции, са длъжни да отправят преюдициално запитване до Съда на ЕС, когато въпросът касае тълкуването на

правото на ЕС, а отказите им да сторят това трябва да са мотивирани спрямо изключенията, развити в юриспруденцията на Съда на ЕС (делото *Cilfit*). Националните съдилища не са длъжни да отправят преюдициално запитване, когато въпросът е ирелевантен, или въпросната разпоредба на правото на ЕС е била вече изтълкувана от Съда на ЕС, или когато прилагането на правото на ЕС е толкова ясно, че не остава място за разумно съмнение. ЕСПЧ намира, че в случая върховните съдилища на Белгия са дали достатъчно мотиви за своите откази, поради което Съдът приема, че няма нарушение на правото на справедлив процес по член 6 от Конвенцията.

Въпреки, че наказателното производство, по което жалбоподателят е бил обвиняем, е било особено сложно (разследвани са повече от 30 различни престъпни дейности, привлечени са 19 обвиняеми, първоинстанционният съд е провел над 160 заседания в период от 3 години, а постановената присъда е 200 страници), лишаването от свобода на жалбоподателя за целия срок на производството налага изключително внимание от страна на властите при администрирането на процеса и с оглед липсата на обяснение за три периода на забавяне на процеса Съдът намира, че продължителност от близо 6 години на цялото производство е прекомерна.

Решение на Съда по делото [Paskal v. Ukraine \(no.24652/04\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е бивш полицаи, осъден през ноември 2004 г. на 14 години и половина лишаване от свобода за членство в престъпна група и за множество обири, включително въоръжени. Производството срещу него продължило от 1.07.1999 г., когато г-н Paskal бил задържан, до 16.06.2006 г., когато Върховният съд оставил без уважение касационната му жалба. През целия период жалбоподателят бил лишен от свобода.

В хода на производството пред първа инстанция един от подсъдимите се оплакал, че председателката на състава не е безпристрастна. По-конкретно била представена статия, публикувана в руски вестник след внасянето на делото в съда, в която се цитирало изказване на съдията, изрично заявяваща убедеността си във вината на жалбоподателя и останалите подсъдими. Същият ден съдията подала жалба до прокуратурата с искане да се разследва вестника. В жалбата си тя изрично заявявала, че не е дала такова интервю. Жалбата била препратена до прокуратурата в Русия и по делото няма данни за това какви мерки са били предприети от там насетне.

Решението: По оплакването за незаконно задържане Съдът, позовавайки се на практиката си по аналогични дела срещу Украйна, намира, че задържането не е било „законно“ по смисъла на чл. 5, § 1(с), тъй като за част от периода на задържането правителството не е представило никакво обяснение за правното основание за налагането на мярката за неотклонение и нейното продължаване, а за друга част от периода липсват мотиви в решението за удължаването на срока на задържането.

По оплакването на жалбоподателя по чл. 5, § 3, че срокът на предварителното му задържане е бил изключително дълъг (от 1.07.1999 г. до 17.11.2004 г. – когато е постановена първоинстанционната присъда) Съдът приема становището на правителството, че разследването е било много сложно (организирана престъпна група, въоръжени обири, други престъпления), но като се има предвид продължителността на задържането Съдът счита, че компетентните власти са били длъжни да посочат изрично и други причини за продължаващото задържане през целия период. Съдът обаче не може да прецени дали са посочени такива други причини, тъй като за част от периода на задържане не са му били предоставени копия от съответните решения, а за друга част такива решения въобще не са били постановявани. На тези основания Съдът намира, че задържането на жалбоподателя в

посочения период е било в нарушение на чл. 5, § 3.

По оплакването за неразумен срок на наказателното производство Съдът на първо място отбелязва, че жалбоподателят е бил задържан по време на цялото наказателно производство срещу него, което налага изключително внимание от страна на властите при администрирането на процеса. Съдът констатира, че очевидно процесът срещу жалбоподателя е бил особено сложен – касаел е повече от 30 различни престъпни дейности и 19 обвиняеми; първоинстанционният съд е провел над 160 заседания в период от 3 години, а постановената присъда е от 200 страници.

От друга страна според Съда това не е достатъчно да оправдае целия период на наказателното производство, продължило 6 години (от юли 1999 до март 2006). Съдът посочва няколко забавяния в производството, които не са обяснени от правителството – 9 месеца от приключването на разследването до първото подготвително съдебно заседание; 5 месеца за организирането на техническото записване на процеса и 6 месеца между последното заседание пред първа инстанция и постановяването на присъдата. Така с оглед на всички представени му материали Съдът не може да приеме, че властите са разгледали случая на жалбоподателя с дължимата грижа.

По оплакванията на жалбоподателя по чл. 6, § 1, че съдията, гледала делото на първа инстанция, не е била безпристрастна, Съдът отбелязва, че съдията публично е заявила, че не е дала публикуваното във вестника интервю и е поискала да се проведе разследване. Въпреки това нейната безпристрастност остава под съмнение, тъй като липсва ефективно разследване на твърденията ѝ. Освен това Върховният съд не е мотивирал решението си, за да остави без уважение изрично заявеното от жалбоподателя оплакване за предубеденост. При тези обстоятелства Съдът намира, че опасенията на жалбоподателя, че съдията е била предубедена, са обективно оправдани

и е налице нарушение на чл.6, § 1 от Конвенцията.

Съдът е отхвърлил като явно неоснователно оплакване по чл. 6, § 2 от Конвенцията, че в нарушение на презумпцията за невинност заради невлязла в сила присъда жалбоподателят е бил освободен от поста си на висш общински служител. При липсата на изрични изявления или косвени намеци, които могат да поставят под съмнение невинността на жалбоподателя не може да се заключи, че решенията на властите всъщност отразяват мнението, че жалбоподателят е виновен за извършването на каквото и да било престъпление.

Решение на Съда по делото [Hrdalo v. Croatia \(no. 23272/07\)](#)

По чл. 6, § 2 жалбоподателят поддържа, че в нарушение на презумпцията за невинност заради невлязла в сила присъда е бил освободен от поста си на висш общински служител. На първо място ЕСПЧ е подчертал, че презумпцията за невинност е относима не само към едно висящо наказателно производство, но и към други възможни производства, имащи пряка връзка с наказателното. В случая жалбоподателят е бил освободен от поста си именно поради наличието на тази присъда. Съдът обаче е изследвал постановените решения и е намерил, че в нито едно от тях властите не са заявили, че жалбоподателят е бил виновен. И правителството, и административният съд са посочили, че причина за освобождаването му от

длъжност е факта, че самото образуване на наказателно производство и съществуването на една невлязла в сила присъда могат да изглеждат негативно в очите на обществото и по този начин да накърнят вярата в порядъчността на държавната власт като цяло. Следователно при липсата на каквито и да било изрични изявления или косвени намеци, които могат да поставят под съмнение невинността на жалбоподателя няма данни, въз основа на които да може да се направи извода, че решенията на властите всъщност отразяват мнението, че жалбоподателят е виновен за извършването на каквото и да било престъпление.

Съдът е намерил обаче нарушение на принципа за равнопоставеност на страните в процеса, гарантиран от чл. 6, § 1 на Конвенцията, заради неизпращането на ищеца на отговора на исковата му молба, в резултат на което той не е могъл да коментира изложените в отговора на ответната страна аргументи.

Налице е нарушение на правото на справедлив процес във връзка с правото, гарантирано по чл. 6, § 3 (b) за предоставяне на достатъчно време и условия за подготовка на защитата по делото на жалбоподателя.

Решение на Съда по делото [ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia \(no. 14902/04\)](#) – виж раздел 7

4. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА СЕС

Наказателната защита от актове на домашно насилие има за цел да защити не само интересите на жертвата, но и интересите на обществото.

Решение на Съда на ЕС по преюдициално запитване по съединени дела [C-483/09](#) и [C-1/10 Gueye и Salmerón Sánchez/Испания](#)

Фактите: С две съдебни решения г-н Gueye и г-н Salmerón Sánchez са осъдени за малтретиране в семейна среда и наред с другите санкции им е наложено допълнително наказание, с което им се забранява да се доближават, съответно на по-малко от 1000 метра и на по-малко от 500 метра, от жертвите или да установяват контакт с тях за срок от 17 месеца в първия случай и за срок от 16 месеца във втория.

Въпреки забраните, двамата осъдени сравнително скоро след постановяването на тези допълнителни наказания възобновили съвместния си живот с жертвите по искане на последните. Те продължили да съжителстват заедно с тези лица до задържането им под стража поради осъждането на нарушителите заради неизпълнение на забраната за доближаване до жертвите.

В свидетелските си показания жертвите заявяват, че самите те напълно съзнателно и доброволно са решили да подновят съвместното си съжителство с осъдените, независимо от обстоятелството, че на последните са наложени наказателни санкции за упражняването върху тях преди това насилие.

Осъдените лица отправят искане до националния съд да се установи, че подновяването на съвместното съжителство със свободно даденото съгласие на техните партньори не осъществява състава на престъплението неизпълнение на постановената като наказание забрана за доближаване.

Решението: Съдът отбелязва, че наказателната защита от актове на домашно насилие, която дадена държава членка осигурява, като упражнява своето правомощие да налага наказания, има за цел да защити не само интересите на жертвата по начина, по който тя ги възприема, а и други, по-общии интереси на обществото. Необходимо е разпоредбите на Рамковото решение 2001/220/ПВР на Съвета от 15 март 2001 година относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления да се тълкуват по такъв начин, че да бъдат спазени основните права, сред които в частност правото на зачитане на личния и семейния живот, закрепено в член 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Параграф 1 на член 8 от Рамковото решение има за цел да осигури „подходящо равнище на защита на жертвите“, най-вече що се отнася до тяхната безопасност и защита на личния им живот, когато компетентните власти считат, че „е налице сериозна опасност от преследване или че съществуват недвусмислени доказателства относно сериозни намерения да се наруши [техния личен живот]“. За тази цел превантивните и практически мерки за защита, посочени в член 8, параграфи 2—4, имат за цел да осигурят възможността жертвите да вземат участие в наказателния процес по адекватен начин, без това

участие да застрашава тяхната сигурност и личния им живот. Държавите членки са длъжни да признаят правата и законните интереси на жертвите и трябва да им гарантират възможността да бъдат изслушвани в хода на наказателното производство.

Съдът приема за допустимо налагането на задължителна санкция с минимална продължителност, състояща се в забрана за доближаване, предвидена в наказателното право на държава членка като

допълнително наказание, да бъде произнасяна срещу лицата, извършили насилие в семейна среда, дори когато техните жертви се противопоставят на прилагането на такава санкция. Член 10, параграф 1 от Рамково решение 2001/220 трябва да се тълкува в смисъл, че позволява на държавите членки, предвид особеността на престъпленията, извършени в семейна среда, да изключат прибягването до медиация при всички наказателни производства, свързани с такива престъпления.

5. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Уволнението на служители заради публикации в профсъюзно издание, използващи вулгарен език и засягащи достойнството на други служители, не е непропорционално и не нарушава тяхната свобода на изразяване.

Решение на Голямото отделение по делото [Palomo Sanchez and Others v. Spain \(nos. 28955/06; 28957/06; 28959/06; 28964/06\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са активисти в местния профсъюз. Във връзка със съдебен спор със своя работодател те публикували през март 2002 г. на заглавната страница на месечното профсъюзно издание карикатура, изобразяваща двама от колегите им, удовлетворяващи сексуално директора на човешките ресурси на компанията. Заедно с това жалбоподателите поместили в изданието и две статии, написани на вулгарен език, които критикували въпросните двама работници заради това, че дали показания в съда в полза на компанията. Изданието било разпространено сред работниците на компанията и поставено на информационното табло на профсъюза в помещенията на компанията.

В резултат жалбоподателите били уволнени заради засягане репутацията на служителите. Те оспорили уволненията си, но съдилищата потвърдили мярката, като намерили, че тя е оправдана, тъй като карикатурата и статиите са били обидни и засягащи репутацията на въпросните служители, поради което са прехвърлили допустимите граници на свободата на изразяване. Съдилищата отбелязали, че

упражняването на свободата на изразяване в контекста на трудовите отношения има своите ограничения; то трябва да бъде тълкувано съобразно принципите за лоялност, зачитане интересите на работодателя и добросъвестност в професионалната среда, без това да означава, че работниците трябва във всички случаи да се подчиняват на интереса на работодателя. Съдилищата отбелязали още, че трудовият договор създава определени права и задължения, което оправдава известни ограничения на свободата на словото, които в други сфери може да не са валидни. Жалбоподателите се оплакват пред ЕСПЧ, че е била нарушена свободата на изразяването им.

Решението: ЕСПЧ се съгласява с националните съдилища, като отбелязва, че няма основание да се усъмни в заключенията им, че съдържанието на въпросната карикатура и статии са били обидни и засягащи репутацията на служителите. Тези заключения са базирани на детайлен анализ на фактите, в който е отчетен контекста на трудовите отношения, при които са направени публикациите. Съдът подчертава, че трябва да се прави ясна граница между критика, от една страна, и обиди, от друга, които могат по принцип да доведат до санкции. Той още напомня, че границите на допустимата критика по отношение на частните лица са по-тесни от тези по отношение на политици и държавни служители, които поради общественото си положение трябва да търпят повече критика при изпълнение на задълженията си. Съдът намира, че заключението, че е престъпена границата на допустимата критика в случая, не е неоснователно.

ЕСПЧ продължава анализа си, като изследва още дали наложената мярка не е била прекомерна и намира, че тя не е била непропорционално тежка. Съдът

подчертава първо, че публикациите и забележките в тях не са били спонтанно направени, в жив спонтанен разговор, а са били писмено подготвени изявления, които са били публично разпространени. Освен това Съдът се съгласява с националните съдилища, че за да може да са резултатни, трудовите правоотношения трябва да се базират на взаимно доверие, което не значи непременно абсолютно задължение за лоялност към работодателя, но предполага известни ограничения в свободата на изразяване в този контекст, които нормално не се прилагат в други ситуации. Поради това е оправдано налагането на такива сериозни мерки като в настоящия случай, тъй като засягането на достойнството на някого в работна среда чрез използването на явно обидни изрази представлява сериозно нарушение, което има своя крайно негативен ефект.

Налагането на дисциплинарни наказания на жалбоподателите заради поставянето на постери, свързани с тяхната дейност на профсъюзни активисти, не на определеното за това място, а на стената в офисите им, не представлява мярка, необходима в едно демократично общество, в

противоречие с член 11 от Конвенцията (свобода на сдружаване).

Решение на Съда по делото [Şişman and Others v. Turkey \(no. 1305/05\)](#)

Жалбоподателите, които работили като данъчни служители, поставили постери на стените на офисите си (а не на определеното за това табло), поканващи всички служители да вземат участие в годишната демонстрация на 1 май. За това те били наказани с „порицание” и били санкционирани с удръжки от заплатите им. Това решение било потвърдено от националния съд, който само намалил санкцията на „предупреждение”. ЕСПЧ подчертава, че въпросните постери по никакъв начин не са имали незаконно или шокиращо за останалите служители съдържание. Той подчертава важната роля на свободата на сдружаване за демократичното общество и отбелязва, че наложените санкции, макар и минимални, могат да окажат възпиращ ефект върху профсъюзните активисти да упражняват свободно своята дейност. Поради това Съдът заключава, че е нарушена свободата на сдружаване на жалбоподателите.

6. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Не е нарушена забраната за дискриминация заради отказа на властите да предоставят приоритет на жалбоподателката при получаване на социално жилище, тъй като те са представили разумно и обективно оправдание за това.

Решение на Съда по делото [Bah v. the United Kingdom \(no. 56328/07\)](#)

Фактите: Жалбоподателката, г-жа Ваh, е гражданка на Сиера Леоне и живее в Лондон с разрешение за постоянно пребиваване. Синът ѝ, който е малолетен, дошъл да живее при нея през 2007 г., като получил разрешение да остане във Великобритания при условие, че няма да се ползва от обществени средства. При пристигането на сина ѝ г-жа Ваh била принудена да напусне жилището, в което живеела, тъй като собственикът не желаел синът ѝ също да остане в него. Тя подала пред местните власти искане за приоритетно разглеждане на молбата ѝ за получаване на социално жилище, тъй като лица, останали бездомни и с малки деца имали право да бъдат третираны с приоритет. Тъй като обаче синът ѝ имал право да пребивава в страната само ако не се ползва от обществени средства, неговото присъствие не можело да се вземе предвид при преценката дали тя има право на приоритетно третиране. Местните власти помогнали на г-жа Ваh да намери частно жилище и така те в нито един момент не останали без дом. Наемът на жилището обаче бил по-висок от този, който тя щяла да плаща за социално жилище и местонахождението му било далече от училището на сина ѝ, който трябвало всеки ден да пътува по 4 часа. 17 месеца по-късно им било предоставено социално жилище,

което те приели. Г-жа Ваh се оплаква пред ЕСПЧ, че е била третирана дискриминационно заради това, че искането ѝ за социално жилище не е било разгледано с приоритет, в нарушение на чл. 14 във вр. с чл. 8 от Конвенцията.

Решението: ЕСПЧ напомня най-напред, че в правото на защита на жилището по член 8 от Конвенцията не се включва право да се получи социално жилище. Същевременно обаче когато държавите предоставят такива социални придобивки, те трябва да го правят по недискриминационен начин. Тъй като синът на г-жа Ваh е пребивавал в страната под специалното условие, че няма да се ползва от обществени средства, това е била и причината – неговия специален имиграционен статус – да ѝ бъде отказано приоритетно третиране, а не заради нейната националност. Освен това, когато е довела сина си във Великобритания, тя е била напълно наясно с условието, при което той е получил разрешение да пребивава, приела го е и се е съгласила да не прибегва до ползването на обществени средства за издръжката му. Съдът приема, че е легитимно властите да поставят определени условия за ползването на социални придобивки като достъп до социални жилища, с оглед на ограничените ресурси за това. Тези условия са били ясно поставени от властите и лица, които пребивават под условия, подобни на това в настоящия случай, не са имали такива права.

Освен това Съдът отбелязва, че г-жа Ваh и синът ѝ никога не са били оставяни от властите без дом и именно местните власти са им помогнали да си намерят жилище, а освен това дори и хора, които биват третирани приоритетно, биха получили социално жилище приблизително за същия период, за който и тя е получила такова. Поради това Съдът приема, че не е налице нарушение на забраната за дискриминация по член 14 от Конвенцията, тъй като

властите са представили разумно и обективно оправдание за отказа им да я третира с приоритет при предоставянето на социално жилище.

• ДЕЛА НА СЕС

Мярката, с която възрастовата граница, над която пилотите нямат право да извършват дейността си, определена на 60 години в колективен трудов договор, въпреки че в националната и международната правна уредба същата граница е 65 години, не е необходима за обществената сигурност и за защитата на здравето.

Решение на Съда на ЕС по делото [C-447/09 Reinhard Prigge, Michael Fromm, Volker Lambach/Deutsche Lufthansa AG](#)

Фактите: Г-н Prigge, г-н Fromm и г-н Lambach са дългогодишни служители на Deutsche Lufthansa и работят като пилоти. Между тях и работодателя им бил сключен Колективен трудов договор (КТД), на основание на който трудовите им договори били прекратени, когато навършили 60 години.

Жалбоподателите смятат, че са дискриминирани предвид възрастта им, тъй като КТД установява разлика в третирането на служителите, пряко основана на възрастта. По силата на международните разпоредби и националното законодателство възрастта, при навършването на която следва да се поставят забрани за упражняването на професията пилот, е определена на 65 г. Съобразно това жалбоподателите направили искане да се установи, че трудовите им правоотношения с Deutsche Lufthansa не следва да се считат за прекратени с навършването на 60-годишна възраст и че трудовите им договори са в сила.

Първоинстанционният и въззивният съд отхвърлили исквете им. Върховният съд по трудовоправни спорове намерил, че социалните партньори имат правомощието

да определят възрастова граница от 60 години за пилотите на съответната компания, тъй като целта на възрастовото ограничение е да се гарантира безопасността на въздушното движение.

В хода на касационното производство Върховният съд отправил преюдициално питане до Съда, с което поискал да се установи дали разпоредбите на Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите и основният принцип на общностното право за забрана на дискриминацията въз основа на възраст трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат разпоредби от националното право, които признават разпоредба от КТД, предвиждаща възрастова граница от 60 години за пилотите.

Решението: Съдът отбелязва, че закрепеното в член 28 от Хартата на основните права на Европейския съюз право на колективни преговори трябва да се упражнява в съответствие с правото на Съюза.

Съдът приема, че Директива 2000/78 в случая е приложима, тъй като пилотите, които навършват 60-годишна възраст, се намират в сравнима ситуация с по-младите от тях пилоти, които извършват същата дейност за същата авиокомпания и/или за които се прилага същият КТД. Пилотите от първата група, чийто трудов договор автоматично се прекратява, когато навършват 60-годишна възраст, са третирани поради възрастта си по-неблагоприятно от пилотите от втората група.

С решението си Съдът постановява, че мярката, с която възрастовата граница, над която пилотите нямат право да извършват дейността си, определена на 60 години, въпреки че в националната и международната правна уредба същата граница е 65 години, не е необходима за обществената сигурност и за защитата на здравето по смисъла на член 2, параграф 5. Съдът също така приема, че поставената забрана не е била необходима за осъществяването на търсената цел.

Член 4, параграф 1 от Директива 2000/78 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска с клауза от КТД да се определи на 60 години възрастовата граница, над която се приема, че пилотите вече нямат физическите способности да извършват професионалната си дейност. Съдът приема в практиката си, че не признакът, по който се въвежда разликата в третирането, а свързаната с този признак характеристика трябва да е основно и определящо професионално изискване.

Съдът също така постановява, че целта за въздушна сигурност не е една от целите по член 6, параграф 1, първа алинея от Директива 2000/78, тъй като годни да оправдаят изключението от принципа за забрана на дискриминацията, основана на възраст, са целите на социалната политика, свързани с политиката по заетостта, трудовия пазар или професионалното обучение.

7. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Приемането на явно незаконни и произволни съдебни решения, с които съдията е вписала в търговския регистър нов съвет на директорите на търговско дружество, в което жалбоподателите са били акционери, следствие на което правата на жалбоподателите върху акционерния капитал са били съществено засегнати от действията на новото ръководство, нарушава правото им на собственост. Наличните производства по българското право не са предоставили на жалбоподателите ефективна защита спрямо тези решения, което е позволило трети лица да поемат незаконно контрол върху въпросното дружество.

Решение на Съда по делото [Shesti Mai Engineering OOD and Others v. Bulgaria](#) (no. 17854/04)

Фактите: Първото дружество-жалбоподател „6-ти май Инженеринг“ ООД, заедно с още няколко дружества-жалбоподатели и жалбоподатели – частни лица, били акционери в „Международен център по фирмено управление“ АД (МЦФУ), занимаващо се с професионално обучение. Жалбоподателят г-н Евтимов бил изпълнителен директор на „МЦФУ“ АД. През 1990 г. „МЦФУ“ АД придобило право от държавата да ползва учебен център в с. Бистрица за срок от 50 г., като между 1990 и 1999 г. извършило множество ремонти, застрояване с нови сгради и развитие на инфраструктурата на центъра. Към 1998 г. капиталът на дружеството се равнявал на 60,000 нови лева. Към юли 1999 г. жалбоподателите притежавали общо

49.83% от капитала на „МЦФУ“ АД, разпределен по различен начин между тях.

Междувременно през 1992 г. „МЦФУ“ АД било открито производство по ликвидация, но с решение от 1995 г. на общото събрание на акционерите процедурата била прекратена, а с решение № 6 от 28.07.1995 г. Софийски градски съд (СГС) вписал това обстоятелство в търговския регистър. На 3.08.1996 г. Общото събрание на акционерите на дружеството приело нов устав, в който било прието, че дружеството ще се управлява от съвет на директори вместо от управителен и надзорен съвет, които били управителните органи дотогава. На събранието не били избрани обаче членовете на новия управителен орган.

Между 20 и 22.07.1999 г. г-н Б.С., действащ от името на дружество "Минстрой Холдинг" АД ("Минстрой"), поискал от СГС да впише в регистъра избора на Минстрой като нов изпълнителен директор, който бил "избран" от съвета на директорите на 20.07.1999 г. На 21.07.1999 г. съдия Р. П. от СГС постановила решение № 9, като по свой почин и основавайки се на чл. 192, ал. 2 от тогавашния ГПК, намерила, че в решение № 6 от 28.07.1995 г. на СГС не се съдържа информация за това кои са членовете на съвета на директорите на „МЦФУ“ АД. В решението си тя отбелязала, че това несъмнено е явна фактическа грешка, която трябва да бъде поправена, като се коригира решение № 6 и съветът на директорите се впише в регистъра. Съдията съответно вписала имената на петима членове на съвета на директорите в регистъра. Всички те, с изключение на г-н Евтимов, били юридически лица. На следващия ден, 22.07.1999 г., съдия Р. П. постановила решение № 10, с което, позовавайки се на "решение" на новорегистрирания съвет на директорите от 20.07.1999 г., заличила г-н Евтимов като изпълнителен директор и

вписала на негово място Минстрой, представлявано от г-н Б. С.

На 26.07.1999 г. г-н Б. С. и други представители на Минстрой завзели помещенията на „МЦФУ“ АД и изгонили със сила тогавашното управление, включително г-н Евтимов, и им забранили със заповед да влизат там. Новото ръководство провело две общи събрания на акционерите на „МЦФУ“ АД на 30.09 и 15.11.1999 г. На събранията присъствали акционери, които представлявали само 8% от капитала на дружеството, тъй като на жалбоподателите и на други акционери бил отказан достъп до събранията. Били избрани нови членове на съвета на директорите и нов изпълнителен директор, както и било взето решение изпълнителният директор да "анулира всички съществуващи акции и да издаде нова книга на акционерите". Жалбоподателите твърдят, че имената им са останали извън тази нова книга на акционерите.

На 15.11.1999 г. акционерите на „МЦФУ“ АД, представляващи 71,3% от акционерния капитал, които се противопоставяли на действията на новото ръководство, провели „паралелно“ общо събрание, на което избрали друг съвет на директорите. На 2.12.1999 г. СГС отказал да впише това решение в регистъра с мотива, че събранието не е било свикано от съвета на директорите, който фигурира в търговския регистър. Изглежда жалбоподателите са обжалвали това решение, но жалбата им е била обявена за недопустима от Софийски апелативен съд (САП).

Между юли 1999 г. и май 2000 г. г-н Евтимов и други жалбоподатели подали редица жалби до съда, прокуратурата, министерство на правосъдието и други държавни органи, искайки от тях да предприемат мерки за защита на правата на акционерите. Първото дружество-жалбоподател „6-ти май Инженеринг“ ООД поискало от националния съд да отмени, на основание чл. 431, ал. 2 от тогава действащия ГПК, решения № 9 и 10 от 22.07.1999 г. на СГС и вписаните обстоятелства с тези решения да бъдат заличени. Дружеството поискало и спиране изпълнението на двете решения, което било

уважено от Софийски районен съд (СРС) и на новото ръководство била наложена забрана да взимат решения и да се разпореждат с имуществото на „МЦФУ“ АД. По-късно обаче СГС отменил обезпечителните мерки с мотива, че налагането им на практика би довело до отмяна на решения № 9 и 10 и промените, които са настъпили в регистъра след тях, което не може да стане в обезпечително производство. По отношение на искането за отмяна на решения № 9 и 10, националните съдилища, с окончателно решение на ВКС от 3.11.2003 г., приели, че по силата на чл. 192, ал. 2 от ГПК съдията може, по свой почин или по искане на страните, да поправи само явни фактически грешки в своето решение, а не и да вписва нови обстоятелства. Поради това съдия Р. П. не е имала компетентност по свой почин да впише обстоятелствата, които е вписала на 21.07.1999 г., поради което решение № 9 е нищожно. Съдилищата не се произнесли по отношение на решение № 10 и „6-ти май Инженеринг“ ООД не е поискало допълване в това отношение.

През април 2000 г. други две дружества-жалбоподатели поискали от съдилищата отмяна на решения № 9 и 10, на основание чл. 431, ал. 2 от ГПК (стар). С решение от юли 2009 г. САП постановил, че отмяната на решение № 9 няма ретроактивно действие и затова вписванията, направени въз основа на това решение, са валидни (заличаването на вписванията има действие едва след окончателното решение на ВКС от 3.11.2003 г.). Следователно решение № 10 и други последващи го решения, постановени преди отмяната и основани на вписвания в регистъра, направени на 21.07.1999 г., не са нищожни.

По отношение на съдия Р. П. било инициирано дисциплинарно производство пред Висшия съдебен съвет по жалби на г-н Евтимов. С решение от октомври 2000 г. Съветът наказал съдията с предупреждение, като намерил, че постановявайки решение № 9, тя е действала недопустимо по своя инициатива, допуснала е множество процесуални нарушения и недопустимо е изкривила фактите, както и че е действала преднамерено, а не поради липса на професионален опит. По този начин тя е

„създаде“ на практика нов съвет на директорите на „МЦФУ“ АД.

През периода от 2001 г. до 2008 г. били извършени няколко изменения в устава на „МЦФУ“ АД. Няколко пъти бил увеличен капитала на дружеството, като само 8 % от акционерите могли да запишат нови акции, а жалбоподателите не били допуснати да запишат акции. Съгласно данни от 2008 г. три дружества, никое от които не е сред жалбоподателите, държали заедно 99.1 % от капитала. Изглежда, че към 2007 и 2008 г. дружеството вече не е извършвало дейност в областта на професионалното обучение.

Жалбоподателите се оплакват, че чрез съдебни решения № 9 и 10 и последващите вписвания в търговския регистър на обстоятелствата във връзка с новия нелегитимен съвет на директорите съдебните власти са действали произволно и са позволили трети лица, които не са имали нищо общо с „МЦФУ“ АД, да завземат контрола върху него, да унищожат дейността му и заличат акционерния капитал, който те са притежавали в дружеството. Освен това невъзможността впоследствие на съдилищата да защитят техните интереси и да действат своевременно е създавало предпоставки това състояние да продължи с години. Така тяхното право на собственост е било нарушено, в противоречие с чл. 1 от Протокол № 1 от Конвенцията.

Решението: ЕСПЧ отбелязва, че следствие на събитията във връзка с новия съвет на директорите и вписванията в търговския регистър акционерният капитал на жалбоподателите, които към 1999 г. са притежавали около 50 % от акциите на „МЦФУ“ АД, е намалял драстично. Така, към 2008 г. 99.1 % от него е бил притежание само на три компании, а жалбоподателите в най-добрия случай са имали към този момент не повече от 0.9% от него. Това е станало в резултат на серия от действия, започнали със съдебно решение № 9 на СГС - съдията, действайки по свой почин, без да основава заключенията си на някакво решение на управителните органи на дружеството и извършвайки съществени процесуални

нарушения и изкривяване на фактите, е вписала в регистъра новия съвет на директорите. Впоследствие новото ръководство е взело решение за записване на нов капитал, увеличавайки капитала над 20 пъти и недопускайки голяма част от акционерите да запишат нови акции. По този начин изгубването на стойността на капитала на жалбоподателите е било несъмнено свързано с действията на властите, които са създали по този начин предпоставки за трети лица да се намесят в правото им на собственост.

Тези действия на властите, по-специално решение № 9, до момента на отмяната му на 3.11.2003 г., са позволили на лица, които не са били избирани от акционерите на „МЦФУ“ АД, да управляват дружеството, да взимат решения от негово име, да се разпореждат с капитала му и да заличат акционерния капитал на много акционери. Така една от първите стъпки, които новото ръководство е предприело, е провеждането на общи събрания, на които жалбоподателите не са били допуснати, а СГС, на основание направените вписвания след решение № 9, е приел тези събрания за валидно проведени и вписал взетите решения на тях, докато е отказал да впише решенията на „паралелното“ събрание, проведено от жалбоподателите с мотива, че не било свикано от легитимния съвет на директорите.

В резултат на жалби на дружеството-жалбоподател „6-ти май Инженеринг“ ООД и някои други жалбоподатели, съдилищата са отменили решение № 9 и съответните вписвания в търговския регистър с мотива, че те не се основават на решения, взети от управителните органи на дружеството. Заедно с това въпросната съдия е била наказана дисциплинарно заради умишлено нарушение на професионалните й задължения. ЕСПЧ не вижда причина да се съмнява в тези заключения и поради това намира, че съдебното решение, с което властите са се намесили в правата на собственост на жалбоподателите, е било явно незаконно и произволно.

Освен това Съдът заключава че, в противоречие с позитивните задължения на държавите по чл. 1 от Протокол № 1,

българското право не е предоставило на жалбоподателите ефективна защита на правата им от вредоносните последствия от решение № 9. Това решение е било отменено повече от 4 години по-късно, а съгласно съдебната практика на ВКС отмяната на неправомерни вписвания в регистъра няма ретроактивно действие. Освен това уязвимостта на интересите на жалбоподателите и явната незаконност на решение № 9 са изисквали да са налице спешни мерки, които да преустановят нарушенията и спрат по-нататъшното засягане на интересите на жалбоподателите и, вероятно по невъзвратим начин, на техния акционерен капитал. Средствата за защита обаче, които жалбоподателите са използвали, не са отговорили на тези изисквания. Така например опитът им да спрат изпълнението на решения № 9 и 10 се е оказал без резултат, тъй като първоначално наложените обезпечителни мерки са били отменени след месец и половина от СГС, който намерил, че това не е подходящо средство за защита при обстоятелствата по делото. Освен това съдебните дела, водени от „б-ти май Инженеринг“ ООД и някои други жалбоподатели, вместо да бъдат гледани скоростно, което се е налагало с оглед спешността на ситуацията, са били гледани по нормалната триинстанционна процедура, което е отнело няколко години за разглеждането им. При конкретните обстоятелства такива периоди трудно могат да бъдат приети за разумни. Делата е следвало да бъдат гледани скоростно, тъй като жалбоподателите, с оглед на това, че на са могли да се ползват от обезпечителни мерки, не са имали други средства ефективно да се противопоставят на множеството вредоносни действия, предприети от новото ръководство, и така да защитят правата си на собственост върху капитала.

Поради това Съдът заключава, че наличните производства по българското право не са предоставили на жалбоподателите ефективна защита спрямо последствията на решенията за вписване в търговския регистър, което е позволило трети лица да поемат незаконно контрол върху въпросното дружество. Поради това е налице нарушение на чл. 1 от Протокол №

1. Съдът присъжда общо 30,000 евро обезщетение за имуществени вреди на отделните жалбоподатели, общо 30,000 евро обезщетение за неимуществени вреди на жалбоподателите – частни лица и 5,904.66 евро за разноски.

Държавата е нарушила правото на собственост на жалбоподателката (чл. 1 от Протокол 1) като с действията и бездействието си е забавила с повече от 8 години построяването на апартамент, предоставен на жалбоподателката като обезщетение за отчуждена собственост.

Решение на Съда по делото Balezdrovi v. Bulgaria (no. 36772/06)

Фактите: Жалбоподателите са съпрузи от Пловдив. През 1980 г. г-жа Балездрова придобила чрез делба на наследство къща, заедно с прилежащата ѝ земя.

Къщата била отчуждена през 1984 г. със заповед на кмета на Пловдив за построяване на жилищен блок. По силата на тази заповед жалбоподателката следвало да бъде обезщетена с тристаен апартамент, като доплати разликата между стойността на отчуждения имот и построенния апартамент. Жилищната сграда следвало да бъде построена от жилищностроителна кооперация (ЖСК), като държавата дължала внасянето на стойността на отчуждените имоти. Жалбоподателката изплатила задължението си до юни 1987 г. Семейство Балездрови освободили къщата през ноември 1986 г. и били настанени в обратно жилище.

Строителството започнало през 1987 г. Между 1992 и 1997 г. ЖСК-то информирало държавните органи за техните допълнителни финансови задължения по строителството. Между 1995 и 1997 г. държавата заплатила своя дял за строителните работи, извършени между 1992 и 1997 г. Жалбоподателите и останалите кооператори също дали допълнителни средства. През 1999 г. и 2001 г. държавата, общината и ЖСК-то сключили договор, съгласно който сградата следвало да бъде построена от външен

строител. През 2005 г. било подписано споразумение, с което държавата поемала задължението да изплати пълната стойност за построяването на апартаментите, собственост на членове на ЖСК-то, чиято собственост била отчуждена.

Жилищната сграда, в която се намирал тристайния апартамент на жалбоподателката, била завършена едва през юли 2007 г. Същият месец жалбоподателите се нанесли в апартаментата.

Решението: Жалбоподателите се оплакват, че в нарушение на чл. 1 от Протокол 1 с бездействието си властите са се забавили прекомерно да им предоставят апартаментата, на които са имали право като обезщетение за отчуждения им имот.

Съдът е приел като основателно възражението на правителството за липса на статут на жертва на втория жалбоподател (г-н Балеждеров), тъй като, макар и придобит по време на брака, отчужденият имот е наследствен и по закон е принадлежал само на втората жалбоподателка.

Като е препратил към решенията си по делата *Кирилова и други срещу България* (решение от 9.06.2005 г.) и *Антонови срещу България* (решение от 1.10.2009 г.) Съдът е оставил без уважение възражението на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Съдът същевременно отбелязва, че за разлика от тези дела, при които властите са били задължени да построят апартаментите, които е трябвало да бъдат получени като обезщетение, в настоящия случай задължението на държавата, така, както е определено по време на отчуждаването на имота, е било за предоставяне на финансиране, а строителството е трябвало да бъде извършено от ЖСК.

По съществото на оплакването Съдът разделя фактите на два периода – до 1999 г., когато властите е следвало да предоставят финансиране на ЖСК-то, и след тази дата, когато властите са станали страна по договорите за строителство.

Що се отнася до първия период Съдът намира, че властите не могат да бъдат държани отговорни за забавянето на строителството само заради това, че са забавили финансирането, тъй като строителството е следвало да бъде извършено от трета страна, с която договор е имало ЖСК-то.

Относно втория период обаче, Съдът посочва, че властите вече са били обвързани с договор за самото построяване на апартаментата на жалбоподателката. В тази връзка Съдът отбелязва, че финансирането е било нередовно и че до 2005 г. държавата все още е имала неизплатени задължения в големи размери. Едновременно с това правителството не спори, че жалбоподателката и ЖСК-то са покрили напълно своите задължения. При това положение Съдът не може да заключи друго, освен че именно забавянето от страна на властите при предоставянето на необходимите средства, добавено към пасивното им поведение през дълги периоди от време, е причина жалбоподателката да получи предоставеното ѝ като обезщетение жилище със закъснение от повече от 8 години.

Съдът е присъдил на жалбоподателката обезщетение за имуществени вреди в размер на 2000 евро и за неимуществени вреди в размер на 2500 евро, както и за разноси в размер на 2000 евро.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Прекомерно бързо проведеното изпълнително производство, фактът, че властите не са извършили внимателен и подробен анализ на всички относими фактори в изпълнителния процес и липсата на гъвкавост при взимането на решения са допринесли за несъстоятелността и ликвидирането на нефтената компания YUKOS. С действията си властите са нарушили баланса между преследваната легитимна цел и

използваните средства в нарушение на чл. 1 от Протокол 1.

Решение на Съда по делото [ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia \(no. 14902/04\)](#)

Фактите: Дружеството-жалбоподател, петролната компания ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos (YUKOS), е притежавало един от най-големите и най-успешни бизнеси в Русия. До 1995-96 г., когато компанията е приватизирана, била изцяло държавна собственост.

В края на 2002 г. YUKOS станала обект на серия данъчни ревизии и дела, в резултат на което били установени данъчни измами, по-конкретно чрез използване на схеми за избягване на данъчно облагане чрез създаване на дружества-фантоми в периода на 2000-2003 г.

На 15.04.2004 г. срещу YUKOS било заведено дело, касаещо дължимите данъци за 2000 г. На компанията била наложена възбрана за разпореждане с определени активи до края на производството. С решение от 26.05.2004 г. компанията била осъдена да заплати равностойността на 2 847 497 802 евро за данъци, глоби и лихви. Решението било приложено по делото на 28.05.2004 г. YUKOS обжалвали и въззивното производство започнало на 18.06.2004 г. С решение от 29.06.2004 г. апелативният съд оставил без уважение жалбата, включително оплакването за процесуални нарушения и липса на време за подготовка на защитата.

На 7.07.2004 г. YUKOS подали неуспешна касационна жалба. Те твърдели, че искът срещу компанията е погасен по давност, тъй като по закон административна санкция за неплатени данъци може да се налага само в срок от три години след изтичане на съответния данъчен период. Президиумът на Върховния съд отправил запитване по този въпрос до конституционния съд, който с решение от 14.07.2005 г. постановил, че е вярно, че давностният срок е тригодишен, но ако данъчнозадълженото лице възпрепятства извършването на данъчна проверка, тригодишният давностен срок се

спира с изготвянето на одиторския доклад. Въз основа на това решение на 4.10.2005 г. Върховният съд оставил без уважение жалбата на жалбоподателя.

През април 2004 г. държавата завела и изпълнително производство срещу дружеството-жалбоподател, в резултат на което имуществото на YUKOS било запорирано, банковите сметки на компанията в Русия били частично блокирани, а дяловете на руските дъщерни дружества иззети.

На 2.09.2004 г. Финансовото министерство намерило, че YUKOS е използвала по същество същите данъчни схеми и през 2001 г. Тъй като констатираното нарушение било повторно, наложените на компанията глоби за нарушенията, извършени през 2001 г., били удвоени.

Като цяло: за данъчната 2001 г. YUKOS била осъдена да заплати 3 710 836 129 евро; за 2002 г. – 4 344 549 434 евро и за 2003 г. – 4 318 143 482 евро. YUKOS също така трябвало да заплати разносните за съдебен изпълнител в размер на 7 % от общия дълг. Било наредено също така плащането на всички тези суми да бъде извършено в извънредно кратки срокове и всички молби за разсрочване на задълженията били оставени без уважение. На 20.07.2004 г. Министерството на правосъдието обявило предстоящата продажба на ОАО Yuganskneftegaz – основният и най-ценен производствен филиал на YUKOS. На 19.12.2004 г. 76,79% от акциите на Yuganskneftegaz били изнесени на търг за покриване на данъчните задължения на YUKOS. Два дни по-рано общият дълг на YUKOS бил изчислен на 9 210 844 560,93 евро.

Компанията била обявена в несъстоятелност през 2006 г. и ликвидирана на 12.11.2007 г.

Решението: *Производството за данъчния период 2000-2001 г.*

ЕСПЧ приема, че решението на конституционния съд от 14.07.2005 г. е променило приложимите правила относно давностните срокове, като е въвело изключение от общото правило, което е

било решаващо за изхода на производството относно дължимите от компанията данъци за 2000 г. От своя страна осъждането на YUKOS за данъчни нарушения за 2000 г. е довело и до заключението за повторност на нарушенията за данъчната 2001 г., което е причина за удвояване на глобите. Следователно е налице нарушение на чл. 1, от Протокол 1 относно налагането и изчисляването на глобите за данъчния период 2000-2001 г. по две причини: ретроактивната промяна на приложимите норми относно давностните срокове и удвояването на глобите, наложени за 2001 г.

Съдът е намерил, че, с изключение на тези две нарушения, в останалата си част като цяло производството за данъчния период 2000-2003 г. е законосъобразно - преследвало е легитимна цел (гарантиране плащането на данъци) и е било пропорционално като мярка. Изчислените данъчни задължения не са били изключително високи и няма данни наложените на YUKOS глоби или лихви да не са били обективно изчислени или да са налагали непропорционална тежест за дружеството-жалбоподател.

Налице е нарушение и на правото на справедлив процес във връзка с правото, гарантирано по чл. 6, § 3 (b) за предоставяне на достатъчно време и условия за подготовка на защитата по делото на жалбоподателя. YUKOS не е имал достатъчно време да проучи делото преди заседанието пред първа инстанция (43 000 страници за 4 дни). Малкото време (21 дни) от постановяване на решението на първа инстанция до започването на производството пред апелативния съд е лишило жалбоподателя от възможността да изложи аргументите си и да се подготви за заседанието.

Съдът обаче не е намерил нарушения по оплакванията, че делата срещу жалбоподателя са били произволни и несправедливи; че неправилно в заседанията на представителя на компанията са били налагани ограничения; че съдът е постановил решението, без да се запознае с доказателства и че достъпът на

YUKOS до касационно обжалване е бил несправедливо ограничен.

Изпълнителното производство

Съдът отбелязва, че изпълнителното производство представлява намеса в правата по чл. 1 на Протокол 1 на YUKOS. Действията на различните институции по време на производството са били законни и приложимият закон е бил достатъчно прецизен и ясен, за да съответства на стандартите по Конвенцията.

Съдът отбелязва, че YUKOS е бил един от най-големите данъкоплатци в Русия и че е бил намерен за виновен за прилагане на схема за избягване на данъчното облагане. Изглежда очевидно, че YUKOS не е имал налични средства в сметките си в страната, за да плати задълженията си веднага и с оглед на естеството и размера на дълга му изглежда невероятно някое трето лице да го подпомогне със заем или с някакво обезпечение. С оглед фактите по делото е спорно дали към момента, в който властите са решили да изземат и изнесат на борсата ОАО Yuganskneftegaz, YUKOS е била платежоспособна по смисъла на приложимия руски закон, съгласно който платежоспособният длъжник следва да покрие дълга си в 3-месечен срок от възникване на задължението.

Основното в случая на YUKOS е скоростта, с която дружеството е било задължено да плати и скоростта, с която е бил проведен търга.

Съдът намира, че руските власти са били длъжни да извършат внимателен и подробен анализ на всички относими фактори в изпълнителния процес, но не са го направили. По-конкретно, в нито едно решение не се споменава или обсъжда алтернативен метод за изпълнение. А това е било от съществено значение за постигане на баланс между засегнатите интереси, като се има предвид, че към тази дата (юли 2004 г.) от размера на задълженията на YUKOS е било очевидно, че решението да се изнесе на търг ОАО Yuganskneftegaz вероятно ще нанесе фатален удар върху възможностите на YUKOS да оцелее по време на данъчните дела и да остане в бизнеса.

Съдът приема, че съдебните изпълнители са били длъжни да приложат закона, който вероятно ограничава възможните опции при принудително изпълнение. Въпреки това съдебните изпълнители все пак са разполагали с определена свобода при взимането на решения и са могли да влияят на оцеляването на YUKOS. Съдът не намира, че изборът на ОАО Yuganskneftegaz е изцяло неразумен, особено като се има предвид размера на дълга и висящите производства срещу YUKOS. Въпреки това, обаче счита, че преди да се вземе окончателното решение за продажбата на този актив, който е бил единствената надежда на YUKOS за оцеляване, властите е следвало да обсъдят сериозно други варианти, особено с оглед на факта, че други имоти в страната вече са били възбранени и са били лесно продаваеми и явно YUKOS не е възразявала срещу тяхната продажба.

Освен това Съдът обръща внимание на фиксирания 7 % размер на държавната такса за изпълнителното производство, който властите са отказали да намалят и който е трябвало да бъде платен още преди изплащането на основния дълг. При

обстоятелствата по настоящото дело дължимата сума очевидно е било абсолютно непропорционална на очаквания или на действителния размер на направените разходи. Твърдото прилагане на тази ставка е допринесло сериозно за унищожаването на YUKOS.

Освен това властите са били безкомпромисни и относно хода на изпълнителното производство, като са действали много бързо и твърдо отказвайки да отстъпят пред исканията на YUKOS за удължаване на сроковете. Такава липса на гъвкавост е имала негативен ефект върху провеждането на изпълнителното производство срещу YUKOS.

С оглед темповете на производството, задължението YUKOS да плати пълната държавна такса за изпълнението и пропускът на властите да оценят последствията от своите действия, Съдът намира, че руските власти не са спазили справедливия баланс между преследваната легитимна цел и използваните средства, в нарушение на чл. 1 от Протокол 1.

10. ДРУГИ ПРАВА

- **ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ**

Санкционирането на родители заради това, че са спрели децата си от посещаване на задължителни часове в училище по сексуално образование и други подобни задължителни мероприятия не е в нарушение на правото им да обучават децата си съобразно религиозните им разбирания.

Решение на Съда по делото [Dojan and others v. Germany \(nos. 319/08, 2455/08, 7908/10, 8152/10 и 8155/10\)](#)

Фактите: Делото касае санкционирането на няколко родителя, членове на евангелистка църква, заради това, че са спрели децата си от посещаване на задължителни часове в училище по сексуално образование, което според родителите нарушава правото им да обучават децата си съобразно религиозните си разбирания. Те се противопоставили на съдържанието на учебниците, което намирали за порнографско и в противоречие с християнския морал, изискващ сексът да бъде ограничен до брака. Родителите не допуснали децата си и до участие в учебен театър, посветен на разясняване на проблемите във връзка със сексуални злоупотреби с деца в семейството или от непознати. Тъй като

участието на децата било задължително в тези мероприятия, родителите били глобени за това, че са спрели децата си от тях.

Решението: ЕСПЧ разглежда делото по член 2 от Протокол № 1 (право на образование), като обявява жалбата на родителите за недопустима като явно неоснователна. Съдът приема, че часовете и мероприятията, от които родителите са спрели децата си от участие, са целели неутрално предоставяне на знания, съобразено с възрастта и зрелостта на децата, относно забременяването, предпазване от забременяване, раждане, проблеми на сексуалното насилие и други, с цел да ги подпомогне да развият свои морални разбирания и независим поглед над своята сексуалност. Съдът приема, че тези цели са в съответствие с принципите на плурализма и са обективно въплътени в член 2 от Протокол № 1. Освен това няма данни въпросните часове и мероприятия да са застрашили получаването на сексуално обучение съобразно религиозните вярвания на родителите на тези деца, след училище или през уикендите например, нито пък училището е демонстрирало някаква принадлежност към дадено религиозно разбиране по тези въпроси. Съдът подчертава, че Конвенцията не гарантира право да не ти бъдат противопоставяни мнения, които са различни от твоите вярвания.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 4
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Полина Русинова. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова и адв. Йорданка Бекирска. E-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

